

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Víctor Masriera Vila (1875 – 1938)

**Pedagog de l'Art
Mestre en la didàctica del Dibuix**

(Anàlisi de la seva metodologia)

Esteve Prat Paz

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) i a través del Dipòsit Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX ni al Dipòsit Digital de la UB. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX o al Dipòsit Digital de la UB (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) y a través del Repositorio Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR o al Repositorio Digital de la UB. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR o al Repositorio Digital de la UB (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service and by the UB Digital Repository (diposit.ub.edu) has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized nor its spreading and availability from a site foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository is not authorized (framing). Those rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

CAPÍTOL V

LA PEDAGOGIA DE VÍCTOR MASRIERA

LA PEDAGOGIA DE VÍCTOR MASRIERA

La línia pedagògica de Víctor Masriera comprèn o abraça d' una manera genèrica, l' actitud que adoptà davant del Dibuix i el seu ensenyament, des de les primeres classes que donà a Barcelona, per continuar en aquella brega fins la seva mort.

La seva obra, no només la componen els seus manuals en els quals quedà plasmats el que textualment volia trametre específicament al públic a qui anaven destinats, aquesta és la seva part més coneguda; sinó que també s' han de tenir presents els seus discursos, conferències, articles, opuscles, fulletons, la seva obra artística, i també els materials que utilitzava (fitxes, imatges, documents, estris, aparells), amb els quals experimentava, provava, comparava i finalment confeccionava i definia la seva teoria, la seva metodologia, pedagogia, i didàctica; així com també amb les seves cartes personals que venen a ser un complement excepcional que amplia la visió de tot allò que no va explicar en altres mitjans.

Amb tot aquest paquet que abraça diferents moments històrics, artístics i socials, es troba tot el seu pensament, estil de vida, manera d' entendre el dibuix i mètode per ensenyar-lo, en definitiva el "masrierisme".

Per descobrir-lo s' ha ordenat el seu pensament, la seva obra, en unes agrupacions temàtiques marcades per diferents esdeveniments ocorreguts al llarg de la seva vida. Seguint el mateix ordenament, s' ha anat destil·lant el seu pensament sobre temes concrets.

En cada un dels apartats tractats s' ha explicat en primer lloc que deia en els seus manuals, i tot seguit, com ho complementava amb els seus discursos, conferències, articles, donats en un context diferent de l' estrictament acadèmic-pedagògic i si de caire més divulgatiu.

Si bé al principi s' ha fet un resum dels principals manuals que publicà, exposant-ne resumidament alguns d' ells, entremig del text s' han posat diferents exemples del que explicava, així com al final, alguna lliçó sencera.

1. EL MASRIERISME: ETAPES DE LA SEVA OBRA PEDAGÒGICA

A Espanya, tot i que l' art Modern es va desenvolupar més tímidament que a la resta d' Europa i que a Estats Units, on l' any 1899 s' organitzà per primera vegada, la primera exposició d' art infantil a càrrec de Wesley Dow, i l' any 1901 a Berlín, la segona exposició d' aquest tipus, portada a terme per Kerchensteiner ¹, començant aquí l' inici de la pedagogia artística o dels

¹ Georg Kerschensteiner.- (Munic, 1852/4 ?- c., 1932). Pedagóg alemany creador de la "Escola del Treball", el model de la qual es va portar a terme a les escoles públiques de Munic (1910-1914), de les quals va ser director. Autor, entre altres obres, de "El Problema de l' educació pública (1925)", "Concepte de l' Escola del Treball" (1928), i la "Educació Cívica (1934)".

pedagogs de l' art; va ser Víctor Masriera un dels primers en preocupar-se del dibuix infantil a través de diverses obres i activitats educatives que culminaren en el seu Curso Permanente de Dibujo. El dibuix infantil era ja una manifestació de l' individu a través de la qual podia evidenciar la seva manera de pensar i comprendre el que el rodejava, així com reflectir la seva pròpia personalitat, sentiments i interessos. Per això molt abans que els nens arribessin a desenvolupar el llenguatge parlat i escrit, eren ja capaços de fer dibuixos bastant explícits. Les preguntes inicials que es formularen varen ser, per què i què dibuixaven els infants?, dibuixaven d' una manera característica?, dibuixaven tots de la mateixa manera?, fins quin nivell gràfic arribava a desenvolupar-se el dibuix espontani?, fins quan convenia dibuixar lliurement, no saber dibuixar implicava no saber veure?.

Víctor Masriera va recollir i estudià nombrosos dibuixos infantils. A diferència però d' altres autors, la majoria, dels seus manuals no seguien el típic esquema evolutiu de classificació per edats que tanta acceptació van tenir posteriorment, sinó que s' interessà sobretot per l' anàlisi dels continguts; així estudià l' interpretació de la figura humana per part dels nens, les figures d' animals o els arbres, per acabar amb un anàlisi del conjunt, la perspectiva i el dibuix natural.

L' evolució del seu pensament pedagògic per donar resposta a les preguntes que es formularen en el seu temps sobre l' ensenyament del Dibuix, el podem agrupar en tres grans etapes.

PRIMERA ETAPA

Cronològicament abraçaria fins el 1911 en que va ser Pensionat per la Junta para la Ampliación de Estudios, encara que les dues últimes obres corresponguin a 1912 i 1913.

Està caracteritzada per la presentació d' una didàctica clara, amena, amb gran profusió d' exemples que lligaven els conceptes del dibuix amb la vida quotidiana i real de les persones i amb els oficis que a l' època es desenvolupaven, a través d' aplicacions pràctiques.

El 1901 va organitzar a Berlín el que es considera la I Exposició d' art Infantil a Europa. En els anys de les primeres avantguardes expressen les seves crítiques a l' art tradicional, acadèmic, reflexa de la societat decadent i burgesa que volien combatre posant les seves mirades en l' art primitiu com a nova forma d' expressió artística.

Cap el 1903, va estudiar l' evolució del Dibuix dels nens entre 6 i 14 anys.

La seva afecció per les Arts, la seva sensibilitat estètica es reflectí en l' estudi "El Aprendizaje del Dibujo, 1905", encara que metodològicament superat, contenia tantes comparacions interpretacions encertades dels dibuixos de varis milers de nens que constitueix encara avui en dia una eina d' investigació, informació i inspiració per als professors d' art, al mateix temps que es un excel·lent exemple de la orientació practica dels criteris pedagògics Kerschensteiner. Va viatjar a EEUU per conèixer a l' educador nord-americà John Dewey (1859-1952). A partir de 1887 començà l' atenció cap al dibuix espontani lliure del nen. Els aspectes d' aquests dibuixos eren observats plàsticament pels artistes de avantguarda que contemplaven aquest material, com un nou model de ruptura. El nen es troba lliure de convencionalismes de representació i utilitzava un llenguatge simbòlic que brotava del subconscient.

Col·laborador a Munic de la REVISTA DE PEDAGOGIA, l' any 1922.

Eren obres dedicades a un públic en general, algunes d'elles amb aplicacions específiques a les indústries artístiques.

La temàtica la componien els grans temes dels dibuix de sempre. Eren el recull del saber de l'època en la matèria. Manuals fets en una etapa de joventut en que predominaven les ànsies d'explicar tot el saber per ell acumulat, que no era poc.

La motivació de confeccionar els manuals d'aquesta època, de tornar a explicar el que altres autors també havien fet, rau en la manera de fer-ho, molt diferent a la dels altres, en la simplificació i el fàcil enteniment per una banda i en el lligam a la Natura per altre, per donar a veure i entendre que en aquesta i a través d'aquesta es podia explicar i alhora aplicar tota la part conceptual del dibuix artístic i lineal de l'època.

Influències de Violet le Duc en l'obra de Víctor Masriera tal com ho comentava Bonaventura Basegoda per l'obra *Dibujo* eren freqüents en aquella època².

Eren obres plantejades en plena llibertat de l'autor per exposar el que li interessava de la manera que creia més idònia. Obres d'una presentació exquisida. "Dibujo-Àlbum de Làminas, 1911 i "Dibujo", 1912, amb un luxe sorprenent i amb una concepció molt singular, ja que primer va aparèixer el primer volum el qual tot eren il·lustracions, i al cap d'un any, el segon volum que era la part conceptual i teòrica del primer. Tot això prèvia estada de Víctor Masriera a Buenos Aires havent impartit docència pel Consejo Nacional de Educación d'aquella ciutat d'Argentina. La següent obra, va ser una petita publicació en francès, un opuscle. "L'Enseignement du dessin à l'École primaire. Extraïd e la *Revue internationale "Zuid en Noord"*. Maison d'édition I. Vanderporten, Rue de la Cuiller, 18. GAND, 1912, dedicada ja a la pedagogia del Dibuix Infantil, doncs havia estat becat a França i Bèlgica per el seu estudi, i la tercera d'aquesta etapa, tornà a ser una obra clàssica, "La Ciencia del Arte", 1913, una col·lecció de cinc volums concebuts com una biblioteca especialitzada, la qual, malgrat l'autor indicava que tractava els temes molt superficialment, una "obrita", abastava tots els aspectes més importants del dibuix de l'època. La seva publicació i edició fou a Barcelona, amb sucursal editorial a Buenos Aires, també amb una presentació similar a les dues primeres.

Tota aquesta primera etapa de la seva obra, queda com una mica oblidada en la seva història pedagògica, en començar aquesta a ser coneguda des de que es dedicà l'any 1912, a l'ensenyament del Dibuix Infantil, no obstant va ser una etapa clau tan en la labor artística, com pedagògica, doncs les obres d'aquesta època podrien qualificar-se d'obres mestre, publicacions de didàctica general del Dibuix que amb el seu ampli coneixement i bagatge, li serviren després en l'etapa més coneguda, per anar extraient tot el pòsit que en elles havia plasmat, aplicant-lo al Dibuix Infantil. No en va en aquesta primera etapa, pedagògicament entesa, fins el 1911 havia fet els manuals

² *La Vanguardia*, 2 de juliol de 1912.

importants, així com diverses publicacions i articles relacionats amb la pedagogia del Dibuix, com també havia impartit algunes conferències.

MANUALS, ARTICLES I OPUSCLES :

- “Dibujo Álbum de Laminas”, 1911. Buenos Aires-Argentina (Manual)
- “Dibujo”, 1912. Buenos Aires-Argentina (Manual)
- “L’ Enseignement du dessin à l’ École primaire” (8 pàgines) Extrait de la Revue internationale “Zuid en Noord”, Gand, 1912. (Opuscle)
- “La Ciencia del Arte”, 1913. 5 Vol. Barcelona (Manual)

Les característiques d’ aquesta etapa es podrien definir com a un tipus de Dibuix en general i aplicat a les indústries artístiques

SEGONA ETAPA

Cronològicament abraçaria el període comprès entre el retorn de França i Bèlgica amb la pensió del 1911, fins el moment en que tornà a ser pensionat per la mateixa Junta para Ampliación de Estudios el 1925.

Es caracteritzà per la introducció de la problemàtica pròpia de l’ època sobre la didàctica del dibuix infantil dins del gran moment de renovació pedagògica que es començava a portar a terme en l’ ensenyament en general i en el Dibuix en particular, en creure que aquest, practicat des d’ edats infantils i aplicant estudis psicològics i pedagògics oportuns, podia portar a la formació integral de la persona per les grans qualitats que se li atribuïen, principalment a Europa on començaven a estendre’s, recordant precedents de Ricci ³ o Rouma ⁴, i també EEUU.

A Espanya, Víctor Masriera, va ser l’ abanderat de portar a terme una profunda reforma educativa en el camp del Dibuix. Va influir en aquest canvi de rumb, el fet d’ haver estat becat per part de la Junta para Ampliación de

³ Veure nota número 10 Capítol IV.

⁴ Georges Rouma.- (Brussel-les, Bèlgica, 1881 – 1976). Pedagog i educador belga. Entre 1900 i 1908, va recollir entre Bèlgica i Suïssa dibuixos de nens pertanyents a diferents capes socials i mentals per al seu anàlisi.

Va publicar el 1913 a París, “Le langage graphique de l’ enfant”.

Va anar a Bolívia a organitzar la primera escola normal de mestres. Va ser director de la Universitat Educativa.

El 1918 va ser contractat pel govern de Cuba com a conseller tècnic del Ministeri d’ Instrucció pública.

“Le Langage graphique de l’ enfant”. MISCH. Et Thorn, París 1913. Divideix el dibuix del nen en un etapa preliminar basada en l’ adaptació de la mà a l’ instrument, seguint per donar un nom concret a línies incoherents que el traça per anunciar el que va a representar o bé ho intenta, per acabar observant una semblança entre les línies que ha obtingut per atzar i certs objectes. En una segona etapa d’ evolució de la representació de la figura humana. Comença primer per assaigs amb intent de representació similars al de l’ etapa preliminar, per passar a l’ etapa del “renacuajo” i seguint cap a una transició i cap a la representació completa de la figura vista frontalment per passar a la figura vista també de perfil. (GÒMEZ MOLINA, Juan José-CABEZAS, Lino-BORDES, Juan. *El manual de Dibujo*. Ed. Càtedra. Madrid, 2001, p. p. 577-581).

Estudios per estudiar el dibuix infantil a les escoles normals de França i Bèlgica, l'any 1911.

A partir d'aquesta data, Víctor Masriera, deixà la seva plena llibertat i començà a treballar per l'Estat, creant un primer Curso de Dibujo per a Mestres, el 1912; curs que tot seguit esdevindria permanent. Etapa d'incorporació de nous elements i conceptes en l'ensenyament del dibuix, d'experimentació, de posar-se al dia en veure que s'estava fent a l'estranger; i del ràpid desenvolupament de les avantguardes, que d'una manera o altre influïren en el seu pensament, bé per ratificar-se en ell o bé per introduir-hi algun canvi.

Correspon a un període de gran producció de manuals degut a la falta de mètodes docents nous per implantar les noves idees i conceptes sobre l'ensenyament del dibuix a Espanya, desterrant velles concepcions d'ensenyament com la còpia de làmines o cartilles. Una etapa en que es definiren esquemes, es marcaren pautes, es feren graduacions començant pels elements més bàsics i essencials de l'ensenyament del dibuix. Etapa en que els manuals que produí potser no son de tant calat conceptual, tècnic i/o teòric com en els de l'etapa anterior, però en canvi d'un profund estudi psicològic i pedagògic i de gran utilitat d'aplicació pràctica i també de difusió per al públic a qui anaven destinats bàsicament, els mestres, per aplicar-los en el nen. No en va, moltes de les obres d'aquest període varen ser reeditades en diverses ocasions.

La majoria, eren obres més curtes que els de la primera època, i de temàtica més concreta, servint aquelles, segurament, de base o font d'on extreure l'essència en cada una de les obres d'aquesta segona etapa. Una obra cabdal d'aquest període seria el "Manual de Pedagogia del Dibujo", 1917; sent en part el precedent dels estudis que es desenvoluparien posteriorment en les Escoles Superiors de Belles Arts. En l'obra dedicà una part substancial a estudiar l'evolució del dibuix dels nens aplicant els estudis psicològics que començaven llavors a estendre's, establint una sèrie d'etapes començant per la "Preliminar" entenent-la com comencen els nens a dibuixar, analitzant gargots o "renacuajos - capgrossos", com els anomenava.

Cap el final, aquesta etapa es caracteritzà per un assentament dels conceptes inicials, de consolidació i reflexió de la labor i tasca engegada des de anys ençà, de conclusió, repàs i posta al dia de la seva metodologia i/o corroboració de lo fet, en l'atorgació d'una nova pensió d'estudis que obtingué a Ginebra el 1925. Va ser l'etapa en que es produí la mort de la seva esposa i col·laboradora Ramona Vidiella, l'any 1922.

MANUALS, ARTICLES I OPUSCLES:

- Contribución al Estudio de los Fundamentos Psicológicos de la Pedagogía del Dibujo, 1915. Separata de la Asociación Española para el Progreso de las Ciencias, Congreso de Valladolid. Madrid. (Opuscle)
- Manual de Pedagogía del Dibujo, 1917, Madrid (Manual)
- El Curso Permanente de Dibujo, 1918, Madrid (Opuscle)

- El Dibujo para todos, 1921? (Manual)
- El dibujo en la Escuela Primaria, 1922, Madrid (Manual)
- Como se enseña el dibujo, 1923, Madrid (Opuscle)
- El Arte del Croquis, 1924, Madrid (Manual)
- La Estructura técnica del dibujo y el fundamento de un nuevo método. 1925 (Opuscle)

Les característiques d' aquesta etapa, es podrien definir com un estudi i mètode didàctic de Dibuix Infantil, destinat a l' Escola.

L' obra "Contribución al estudio de los fundamentos psicológicos de la Pedagogia del Dibujo", 1915. Separata de la Asociación Española para el Progreso de las Ciencias, Congreso de Valladolid. Madrid, és una obra divulgativa. El Arte del Croquis i El Dibujo para todos, son dirigits a un públic en general

TERCERA ETAPA

Cronològicament abraçaria des de la seva segona pensió de la Junta para Ampliación de Estudios a Ginebra l' any 1925, fins la seva mort el 1938. Es caracteritzà la primera part d' ella per la divulgació de la seva obra i mètode pedagògic, en la gran croada per a la seva difusió. Així ho esmentava en una entrevista ⁵, on anticipava la nova etapa de la seva obra, propagar-la per tot Espanya, fer talment una croada...

Cursos d' estiu a Ginebra a l' Institut JJ. Rousseau, l' any 1926. Conferències divulgatives, arreu de l' Estat. Etapa en que va rebre l' encàrrec de l' Estat, per organitzar estructures superiors com els cursos especials de la Escuela Superior de Pintura, Escultura y Grabado de Madrid y València. Etapa en que es feu soci de l' Ateneu de Madrid i del de Barcelona del qual ja ho havia estat anteriorment, pronunciant-hi conferències; de ser co-fundador de la "Asociación de Profesores de Dibujo" i d' ocupar càrrecs dins les seves juntes, així com d' altres associacions o entitats relacionades amb l' ensenyament del Dibuix.

Etapa en que paradoxalment, fins l' any 1935 en que es matricula al' Escola Superior de Pintura, Escultura y Grabado de Madrid, aprovant el curs pel juny de 1936, no era ni Professor de Dibuix, ni tan sols mestre. La segona part de l' etapa es caracteritzà per la inestabilitat final, política, social i cultural. Per la feblesa del Curso Permanente de Dibujo al quedar sol i desamparat o desannexat d' un organisme concret, fins la seva abolició.

Etapa del truncament sobtat de la seva tasca, evacuació de Madrid. Retorn a Barcelona, nova feina de Professor de Dibuix, sense cap càrrec, a Sabadell, trasllat a Castellar del Vallès, amagat a la masia de can Padró (Sentmenat), i mort en aquest indret.

⁵ "La Unión Mercantil". Màlaga, 17 de desembre de 1929.

MANUALS, ARTICLES I OPUSCLES:

- El Dibujo en las Oposiciones del Magisterio, +/- 1927, Madrid (Opuscle)
- Método Pedagógico de Dibujo, ?. Madrid. 6 Graus amb 30 làmines cada Grau (Manual)
- La Obra Pedagògica del Curso Permanente de Dibujo de 1912 a 1935. (16 pàgines) Ministerio de Instrucción Pública y Bellas Artes, Madrid, 1935.

2. LLISTAT DE L' OBRA PEDAGÒGICA DE VÍCTOR MASRIERA. PUBLICACIONES – CONFERÈNCIES - CURSOS

MANUALS

- * 1911.- Álbum de Laminas, por V. Masriera y Ramona Vidiella. Cabaut y Compañía, Buenos Aires (Argentina).
- * 1912.- Dibujo, por V. Masriera y Ramona Vidiella. (Dibujo lineal, perspectiva, sombras y reflejos. Cabaut y Compañía, Buenos Aires (Argentina).
- * 1913 .- La Ciencia del Arte (cinco tomos). I Dibujo natural aplicado a las industrias artísticas.- II Perspectiva general.- III Perspectiva aplicada a las industrias artísticas.- IV Sombras y reflejos.- V Dibujo artístico de imitación. Editorial Calpe. Barcelona.
- * 1917.- Manual de Pedagogía del Dibujo. Editado por el autor. Librería Hernando, Arenal, 11, Madrid.
- * 1920?.- El Dibujo para todos. Número 101 de los Manuales Gallach, Calpe. Barcelona.
- * 1922.- El Dibujo en la Escuela Primaria. Editorial Saturnino Calleja, S.A. Madrid.
- * 1924.- El Arte del Croquis. Número 124 de los Manuales Gallach. Editorial Calpe. Madrid.
- * Anterior a 1929. Método pedagógico del Dibujo. Constara de 6 grados. Juan Ortiz, editor. Marqués de Torrelaguna, 20. Teléfono 53910, Ciudad Lineal. Madrid. (El 1929 tenia els tres primers números publicats del 6 que havia de tenir l' obra). (Localitzats 3 Graus)

OPUSCLES

- * 1912.- L' Enseignement du dessin à l' École primaire. Extraid e la *Revue internationale* "Zuid en Noord". Maison d' édition I. Vanderporten, Rue de la Cuiller, 18. GAND, 1912.
- * 1915.- Contribución a los fundamentos psicológicos de la Pedagogía del Dibujo. Comunicación presentada a la "Asociación Española para Progreso de las Ciencias" con motivo del Congreso de Valladolid. (Madrid)

- * 1918.- Curso Permanente de Dibujo. Dirección General de Primera Enseñanza. Ed. Sucesores de Ribadeneira (S.A.). Madrid.
- * 1921.- Traducció i pròleg del llibre “*El dibujo al servicio de la .- Educación*”, 1921, de l' autora L. Artus-Perrelet, Madrid.
- * 1923/1928/1931/1933?.- Como se enseña el Dibujo. Publicaciones de la *Revista de Pedagogía*. Madrid.
- * 1925.- La estructura técnica del dibujo y el fundamento de un nuevo método. Boletín numero I del Curso Permanente de Dibujo. Conferencia dada en la Escuela de Estudios Superiores de Magisterio, 26 de març de 1925.
- * +/-1927.- El dibujo en las Oposiciones de Magisterio. (folleto). Editado por el autor. Abascal, 7, 2º, Madrid.
- * 1935.- “El Curso Permanente de Dibujo de la Dirección General de Primera Enseñanza”, -la Obra Pedagógica del Curso Permanente de Dibujo de 1912 a 1935-. , Víctor Masriera com a Director i José Machado Ruiz i Manuel de Arpe Caballero, com a professors auxiliars. (16 Pàgines). Ministerio de Instrucción Pública y Bellas Artes, Madrid, 1935.

ARTICLES

1906

- “L' arbre florit”. *Revista “Vida”* . Revista de Cultura, Ètnica y Social-Patrocinada per l' Acadèmia d' Higiene de Catalunya. Mensual. ANY III Barcelona, Març 1906 Núm. 51. *Apèndix Documental Articles L. I* , p. 155.
- El Despotisme de la Moda . *Revista “Vida”*. Revista de Cultura, Ètnica y Social- Patrocinada per l' Acadèmia d' Higiene de Catalunya. Mensual. ANY III Barcelona, Maig 1906 Núm. 53. *Apèndix Documental Articles L. II* , p. p. 156-157.
- Impressions de Viatge. *Revista “Vida”*. Revista de Cultura, Ètnica y Social-Patrocinada per l' Acadèmia d' Higiene de Catalunya. Mensual. ANY III Barcelona Setembre 1906. *Apèndix Documental Articles L. III* , p. p. 158-159.

1910

- Art Decoratiu. *Revista “Ciutat”*. Juny 1910. Revista mensual d' Arts, Ciències i Literatura -. Redacció i Administració, carrer Sant Joan, 14, Terrassa. ANY I Juny 1910 Núm. VI. *Apèndix Documental Articles L. IV*, p. p. 160-162.

1911

- Orientaciones Relativas a la Educación del Sentimiento Estético. “*Revista de Educación*”. AÑO I, Nº 8.Sociedad General de Publicaiones. Barcelona, Diputació, 211, Agost de 1911. *Apèndix Documental Articles L. V*, p. p. 163-167.

1915

- "Nuestro Propósito". Boletín Nº 1 de la *Liga para la Divulgación de la Pedagogía del Dibujo*. Madrid, Desembre, 1915. (15 pàgines). *Apèndix Documental Articles L. VI, p. p. 168-176.*

1916

- "A los Maestros" .El primer paso para la implantación del Dibujo en la Escuela Primaria. Boletín Nº 2 de la *Liga para la Divulgación de la Pedagogía del Dibujo*. Madrid, Març, 1916. *Apèndix Documental Articles L. VII, p. p. 177-182*
- "Programa de Dibujo para la Escuela primaria". Boletín Nº 4 de la *Liga para la Divulgación de la Pedagogía del Dibujo*. Madrid, Octubre, 1916.
- Exposición de Pedagogía del Dibujo. Centro de Estudios Historicos. Palacio de Biblioteca y Museos. Madrid, 1916. *Apèndix Documental Articles L. VIII, p. p. 183-187.*

1917

- Boletín para la Divulgación de la Pedagogía del Dibujo. "A los Señores de la *Liga*". *Apèndix Documental Articles L. IX, p. p. 188-189.*
- El ritme en pintura. "Vell i Nou" Any III Nº 48 1er. Barcelona, agost 1917. *Apèndix Documental Articles L. X, p. p. 190-193.*

1922

- Interpretación Naturista del Luto. "*Acción Naturista*", Madrid (Sense data per manca de Portada, arrencada). *Apèndix Documental Articles L. XI , p. p. 193-194.*
- El Dibujo en la Escuela Primaria. "*Revista de Pedagogía*" AÑO I Núm. 12 Madrid, desembre 1922. *Apèndix Documental Articles L. XII, p. p. 195-198.*

1923

- La pintura catalana en el moment present. "*Germanor*" ?. Article signat a Tossa, agost de 1923. *Apèndix Documental Articles L. XIII, p. p. 199-201.*

1925

- "BOLETÍN Nº 1" del *Curso Permanente de Dibujo*. Article-Obra. Madrid, 1925 (45 pàgines)

1927

- La Pedagogía y el Maestro español. *El Magisterio Espanyol*. Periódico de Instrucción Pública. Apartado 131 Madrid, Calle de Quevedo, 7. AÑO LXI Núm. 7912. 16 de Diciembre de 1927.

1929

- Algo sobre el estado actual de la Pedagogia del Dibujo. *Revista Hispanoamericana de las Ciencias de la Educación "Ecuador"*. AÑO II Núms. 3 i 4. Març-Maig-1929.

1930

- Problemas y Orientaciones para la Elaboración de Pruebas de Dibujo. *Revista de Formación Profesional*". Ministerio de Trabajo y Previsión. Madrid, enero, 1930.

- La libertad del niño y el respeto a su personalidad en la enseñanza del Dibujo. *Revista de Pedagogia* AÑO IX-Núm. 98. Madrid, febrero 1930. *Apèndix Documental Articles L. XIV*, p. p. 202-204.

1931

- Ideas para la organización de la enseñanza primaria del Dibujo. *Revista de Pedagogia*. AÑO X-Núm. 113. Madrid, maig de 1931. *Apèndix Documental Articles L. XV*, p. p. 205-209.

1936

- El interés en la Educación. *Boletín de la Asociación de Profesores Titulados de Dibujo*. AÑO III-Núm. 29. Madrid, juliol de 1936. *Apèndix Documental Articles L. XVI*, p. p. 210-213.

CONFERÈNCIES

1908

- XERRADA A BUENOS AIRES 14-Març-1908. "Asociación Patriótica Española" de Buenos Aires (Argentina). Xerrada amb motiu del 1r. Centenari de la Independència Espanyola. Vetllada literària musical.

1911

- Conferència el dia 16 de maig de 1911. "La enseñanza del Dibujo" Ateneo de Madrid, Boletín de la Biblioteca del Ateneo Científico, Literario y Artístico, Año II Núm. 5 Madrid Mayo 1911.

1925

- Conferencia amb projeccions, convocada per la Asociación de Antiguos Alumnos de la Escuela de Estudios Superiores del Magisterio. Dia 26 de març de 1925. "La estructura técnica del dibujo y el fundamento de un nuevo método". *Apèndix Documental Conferències L. I*, p. p. 215-250.

- Conferència a l' Ateneu Barcelonès, dimecres 17 de juny de 1925. "La tècnica pictòrica i les noves orientacions pedagògiques del Dibuix".

- Conferències a l' Institut J.J. Rousseau de Ginebra (Suïssa), Desembre de 1925.

- 1: Le dessin d' observation et sa pedagogie
- 2: Les fondements psychologiques d' une methode d' observation de l' aspect grafique des choses.

1926

- Conferència en el Museu Pedagógico Nacional, el 25 de març de 1926, organitzada per l' Associació Espanyola del Instituto J.J. Rosseau de Ginebra, "Impresiones de Viaje".
- Conferència en dues parts, a la "Société Belge de Pédotechnie" Bèlgica. Títol "Le dessin d' observations et des nouvelles orientations de sa pédagogie" I) L' aspect téchnique, II) Les aspects psychologique et pedagogique. Gener 1926

1927

- Conferència a l' Escuela Normal Central de Maestros, el dia 21 de Febrer de 1927. Tema "El lenguaje gráfico espontaneo de los niños".

1928

- Intervencions en sessions i actes verificats per la Liga Interncaional de la Nueva Educación, 1928.

1929

- Conferència a la Biblioteca Popular de Granollers, dia 6 de setembre de 1929. "El Dibuij per a tothom".
- Conferència a la Casa del Maestro, 28 de setembre de 1929. tema: El aspecto practico de la enseñanza del Dibujo".

1930

- Conferència el 26 de setembre. Conferència dialogada a l' Ateneu Barcelonès , titulada " Els Fonaments de la Cultura", juntament amb el seu fill Ramon. *Apèndix Documental Conferències L. II, p. p. 251-258.*
- Conferència Ateneo de Madrid, 6 de Desembre de 1930 titulada "El Arte y la Vida"
- Conferència amb il·lustracions gràfiques, a la Escuela del Curso Permanente de Profesores de Dibujo annex a la Escuela de Estudios Superiores del Magisterio, Madrid, el 13 de març de 1930. " Visión de la Pedagogia del Dibujo".
- Conferències en el I Congreso Pedagogico del Magisterio Asturiano celebrat del 19 al 25 d' abril de 1930, en el qual Víctor donà dues conferències.

1931

- Conferència a l' Ateneo de Madrid, el 22 de juny de 1931. "Plan general para la Enseñanza del Dibujo".

Intervencions a l' Ateneo en discussions de memòries de la Secció de Pedagogia y conferencies en el Salón de Exposiciones sobre temes de pedagogia artística.

- Conferència al Liceum Club Femenino. Organitzada per la UDE Unión de Dibujantes Españoles amb motiu d' una exposició femenina. Tema: "Sinceridad, arte, modas y feminismo". 26 de Març de 1931

1932

- Conferència en dues parts, al Museo del Prado, 20 de maig de 1932, "Los Museos y la educación estética del pueblo", o també titulada "La educación estética del pueblo". I) Como aprovechar el valor educativo de los Museos de Arte. II) 29-01-1933 El Greco en la evolución de la pintura. *Apèndix Documental Conferències L. III, p. p. 259-310.*

- Conferència i Lliçó a Córdoba. Una conferència i una lliçó pràctica als nens en la Setmana Pedagógica, desembre de 1932

1933

- Conferència a l' Ateneo de Madrid sobre "La Clarividencia del Greco", 27 de gener, o també titulada "El Greco en la evolución de la pintura"⁶.

- Conferència organitzada per la Asociación de Profesores Titulados de Dibujo, pronunciada a l' Escuela Superior de Pintura, Escultura y Grabado de Madrid, pel mes de maig de 1933, amb la participació de Eduardo Chicharro amb 1 conferència, Manuel Méndez amb 2 i el propi Víctor Masriera, amb 4; desenvolupant tots els graus metodològics del Dibuix.

- Conferència amb projeccions a la UDE Unión de Dibujantes Españoles. Repetició de la conferència "La Clarividencia del Greco".

- Conferències a la Casa del Maestro. 2 Conferències. 27 de Maig de 1933. Tema: El Arte en el hacer de la escuela. 3 de juny. Tema: Metodología del Dibujo.

- Conferència sobre el Dibuix escolar donada a Cabrerros (Avila) en un curs organitzat per la Asociación del Magisterio Abulense "Unitas", abril de 1933.

- Conferències i Lliçons. Una lliçó diària i 2 conferències en la Setmana pedagògica organitzada per la Asociación del Magisterio Abulense "Unitas".

1934

- Conferència al' Ateneu Barcelonès titulada "La Pedagogia i la formació del Professor de Dibujo", 5 de gener de 1935.

⁶ Depèn de la informació que es consulta es troba:

En "El Curso Permanente de Dibujo de la Dirección General de Primera Enseñanza". Madrid, 1935; que el 22 de març de 1932 va pronunciar una conferència al Museo del Prado titulada "Los Museos y la educación estética del pueblo", i que el 26 de gener de 1933, va donar-ne una altre a l' Ateneo de Madrid, titulada "La clarividencia del Greco", la qual la repetí a la seu de la Unión de Dibujantes Espanyoles.

La conferència titulada "El Greco en la evolución de la pintura" la va pronunciar en el Cercle Artístic de Barcelona, el 18 de juny de 1935.

Però en la documentació persona trobada a l' ANC, es trobaren els apunts de dites conferències sota el títol "La educación estética del pueblo", dividida en dues parts, la primera I) "Como aprovechar el valor educativo de los Museos de Arte", i la segona II) " El Greco en la evolución de la pintura". La data de la segona consta el 27-01-1933.

- Conferència en el Museo Pedagógico Nacional amb motiu de la Exposición de Dibujos de les escoles de Txecoslovàquia, va parlar en la sessió de clausura, maig de 1934, a l' haver format part del Comitè Organitzador.

1935

- Conferència amb projeccions al Círcol Artístic de Barcelona, el 18 de juny de 1935. "El Greco en la evolució de la pintura"

1936

- Conferència amb projeccions al Círcol Artístic de Barcelona, el dia dijous 16 de gener de 1936. "Pedagogia de les Arts Gràfiques". *Apèndix Documental Conferències L. IV, p. p. 311-314.*

- En el "Boletín de la Asociación de Profesores Titulados de Dibujo" AÑO III-Núm. 29. Madrid, juliol, 1936. Hi ha una ressenya sobre una conferencia que donà Víctor a l' Escuela Superior de Bellas Artes de Madrid.

1938

- Conferencia a l' Ateneu Barcelonès titulada " La Pedagogia y la Formación del Professor de Dibuix", 5 de gener.

CONFERÈNCIA SENSE DATA

A la "Casa de Catalunya" a Madrid, el dia 3 de març de 1938. Tema: "Castilla y Catalunya complementarias". (Estudio sobre la formación del caràcter).

CURSOS

1917

Per R.O. de 29 d' Abril de 1917, el Director del Curso Breve de Dibujo organitzat a Barcelona amb la Dirección General de Primera Enseñanza un Curs de 20 lliçons per a mestres, celebrant-se al final una exposició.

1918

Per R.O. d' 1 de juny de 1918 es va organitzar a Girona un curs com el de l' any anterior a Barcelona, amb la Direcció General de Primera Enseñanza.

1926

Professor del Curs Internacional de Vacances a l' Institut J.J. Rousseau de Ginebra, agost de 1926, donant 3 Conferències.

1929

Per R.O. de 25 de novembre de 1929 es va organitzar un Curs d' una setmana, per a mestres a Màlaga.

1930

Per R.O. de 17 de Juliol de 1930 es portà a terme a Barcelona pel mes de setembre un curs en que hi participaren 115 mestres.